

EL TEATRE COM A EXPERIÈNCIA PEDAGÒGICA I EINA DE CONEIXEMENT PERSONAL

Susana Sebastià Escrig
IES Celestí Bellera (Granollers)

RESUM

Durant el temps que porto exercint la professió de docent m'he adonat, per l'experiència que he tingut amb l'alumnat, que el teatre és una eina pedagògica i educativa molt eficaç. Per això, he decidit posar per escrit aquests procés de creació per tal de poder oferir i compartir amb els docents i personal educatiu: en primer lloc, un espai de reflexió per veure una manera amb què podem arribar a *motivar* l'alumnat mentre nosaltres realitzem una tasca enriquidora; en segon lloc, per donar les eines necessàries per tal de portar endavant projectes engrescadors d'aquest tipus i, finalment, per establir, d'una manera genèrica, els passos a seguir en aquest procés.

Paraules clau: *respecte, responsabilitat, superació, treball en equip, acompanyament, implicació i multidisciplinarietat.*

ABSTRACT

Drama as a pedagogical experience and a tool for selfunderstanding

During my time as a teacher and through my experience with students I have come to see drama as a very effective educational and pedagogical tool. I have thus decided to write about this creative process in order to share it with other teachers and educational staff. This paper reflects first on how we can both motivate students and do rewarding work. Second, it lists the tools needed to implement this kind of projects. Third, it explains the steps to be followed in this process.

Key words: *respect, responsibility, self-improvement, teamwork, support, involvement, multidisciplinary.*

*Pels moments viscuts amb les persones
que he compartit tots aquests projectes i il·lusions*

1. INTRODUCCIÓ

El teatre, explorat des de les assignatures de **Llengua i Literatura, Optatives i Tutoria**, m'ha permès organitzar des de l'espectacle del comiat de fi de curs, de caràcter lúdico-festiu, passant per celebracions de Nadal, fins arribar a la participació en la II Mostra de Poesia, organitzada a les comarques gironines, així com la realització de representacions per recaptar diners per al viatge de fi de curs de 4rt de l'ESO.

Durant el temps que porto exercint la professió de docent, set anys, m'he adonat amb les experiències com a professora que he tingut amb l'alumnat (en diferents municipis, en grups heterogenis i amb persones de diferent sensibilitat) que el teatre és una eina pedagògica i educativa molt eficaç.

Amb aquest article no vull oferir un manual d'exercicis ni un llistat de peces que es poden usar amb els adolescents –queda pendent la reflexió per què no es troba fàcilment poesia i teatre editat que interesse a les persones d'aquesta edat–, sóc conscient que a l'abast dels docents ja hi ha publicacions.

He decidit posar per escrit aquests procés de creació, per poder oferir i compartir amb els docents i personal educatiu, en primer lloc, un espai de reflexió per veure una manera amb què podem arribar a *enganxar* l'alumnat mentre nosaltres realitzem una tasca enriquidora, en segon lloc, per donar les eines necessàries per tal de portar endavant projectes engrescadors d'aquest tipus i, finalment, per establir, d'una manera genèrica, els passos a seguir en aquest procés.

2. METODOLOGIA

En tota creació artística, des del primer moment que es crea el grup, ja siga *ad hoc* per fer la representació o siga el grup classe, hem de treballar sobre dos pilars bàsics: el **respecte** i la **desinhibició**. Són dos aspectes innegociables i necessaris que cal exigir des del primer moment.

El procés de creació pel que fa al *modus operandi* sempre comença amb **exercicis*** de diferent tipus: **relaxació**, **improvització**, **veu...** Llavors, l'alumnat pot treballar disciplines que no es solen desenvolupar al currículum ordinari però, al meu parer, molt importants per a l'individu, pel que fa a la coneixença d'un mateix, l'adquisició d'habilitats socials o l'empatia amb la resta.

Quan ja hem engegat la feina prèvia amb els exercicis, realitzarem, tenint el compte els interessos de l'alumnat, la **selecció de l'obra** que posarem en escena, aquesta pot estar escrita o crear-la en el grup. En qualsevol de les dues opcions ha d'haver un procés d'adaptació i conjunció dels actors i actrius amb la peça, tant pel que fa a l'edat, al sexe, als gusts personals... Ací comença una possible col·laboració en l'**escriptura teatral**, en la qual els alumnes poden aportar tot allò que desitgen.

A continuació, arriben els **assajos**. Aquí arriba la **responsabilitat**, tothom ha d'assistir als assajos, ha de comprometre's a memoritzar i interioritzar el paper, ha d'intentar donar el millor possible perquè l'escena guanye intensitat i motivar els/les companys/es i ha de portar el material i vestuari necessari.

Finalment, la **representació**. El moment on apareix el públic, on s'ha d'intentar donar tot i fer-ho el millor possible; per aquest fet, també el moment

* <https://sites.google.com/a/xtec.cat/el-teatre/tecniques-i-jocs-d-expressio>
http://www.xtec.cat/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/a5ea3abb-504d-4082-873c-0be973ec20da/teatre_guia_didactica.pdf
<http://bcnantirumors.cat/sites/default/files/Antirumors-categ.pdf>
<http://www.jouscout.com/reflexio.htm>

dels nervis i l'adrenalina. Arriba el moment de la **superació**, d'aconseguir posar-se davant dels assistents per poder comunicar, per poder transmetre quelcom mitjançant el treball realitzat.

Durant tot aquest procés, l'alumnat passa per molts estats anímics i mentals, les sensacions i sentiments són diversos: vergonya, companyonia, força, desànim, frustració, abandonament, diversió... Hi ha esculls de diferents tipus: la falta d'un company/a, la impossibilitat voluntària o involuntària de poder actuar d'un mateix o d'un company/a... I aquestes dificultats s'han de superar.

El teatre té una part de treball individual i una altra, molt important, de **treball en equip**. Aquesta segona part és la que aporta molts valors que enriqueixen l'individu i aporten aprenentatges diversos que en la resta de matèries són difícil d'assolir.

3. MITJANS. EINES DE TREBALL I METODOLOGIA

3.1. QÜESTIONARI PREVI I LLIBRETA

Quan ja tenim clar els alumnes que participaran, llavors durant la classe de presentació, que és interessant que siga en **rogle** o almenys que trenque l'estructura de la classe ordinària, passarem un qüestionari amb preguntes bàsiques, que primer escriuran i a continuació comentarem en veu alta. És important que tothom llegesca la resposta i que la resta estiguen atents/tes; el **respecte** s'ha de començar a treballar des del principi, el primer que es demana és una **escolta activa**. El/la professor/a guardarà aquest qüestionari per tal de fer la **reflexió de la fi** de l'assignatura, per comparar les expectatives de l'alumnat amb l'aprenentatge/l'experiència. Ací deixo un llistat de qüestions, es poden modificar segons les necessitats que mostre el grup:

ALUMNE/A:

DATA:

CURS:

Què esperes d'aquesta Optativa?	
Què és per a tu el teatre?	
Has participat en alguna representació teatral abans? Quina?	
En algun altre esdeveniment artístic?	
Has assistit al teatre? Vas regularment?	
Quina obra/es que has vist t'ha agradat més? Per què?	
T'agradaria representar alguna peça davant dels companys/es?	
De quina temàtica?	
T'agradaria escriure una obra dramàtica?	
Quins valors creus que són més importants en grup de treball com aquest?	

Durant el desenvolupament del treball, per fer una valoració del fet fins al moment i veure el funcionament i la resposta de l'alumnat, és recomanable fer una **jornada de reflexió**. Jo l'acostumo a fer a la **meitat del trimestre**.

Com valores el treball fet fins ara?	
Com t'has sentit durant aquest treball? Busca dos adjectius.	
Quines parts ens queden per treballar?	
Com ens hem d'organitzar per treballar aquestes parts?	

El seguiment del treball diari el farem a una **llibreta**, on apuntaran, durant els últims 10 minuts de classe:

- Els exercicis i activitats.
- Les sensacions que han experimentat o reflexions a partir d'allò experimentat.

La llibreta, si tenim un grup complicat o hi ha algun element que distorsiona la classe, també pot ser un mètode de control. En cada sessió hauran de posar-se un color, es poden usar els del semàfor, segons el rendiment. D'aquests colors dependrà la nota.

3.2. ACTIVITAT DE CARÀCTER VOLUNTARI I OBERTA A TOTHOM

Tot l'alumnat està capacitat per participar en la posada en escena d'una proposta teatral; ara bé, per l'experiència viscuda si es compleixen certes condicions faciliten el treball.

L'adolescència és una època de formació del caràcter, un/a adolescent necessita ser acceptat pel grup. De vegades, aquestes fases de formació de la personalitat fan augmentar la vergonya i el sentit del ridícul.

Aquests fets ens porten a subratllar, si és possible, que la participació en una obra teatral representada davant dels companys del centre, de les famílies i/o d'altres centres ha de tenir una acceptació voluntària. La **imposició** de l'assignatura pot significar el **boicot** a l'activitat i l'arrossegament dels companys/es.

Per això, és més fàcil d'encaixar el teatre sobretot en assignatures Optatives, triades pels alumnes; una segona opció és Tutoria, on poden fer grups de treball, no cal que tothom faça la mateixa activitat. Si s'inclou dins l'assignatura de Llengua i Literatura ha de ser amb la condició que el grup classe estiga motivat.

Tothom ha de tenir l'opció de triar l'activitat, no només aquells alumnes que facen alguna activitat extraescolar o que toquen algun instrument seran els elegits/des; però, al mateix temps, ningú ha de ser obligat a realitzar-la.

3.3. TRIA I CREACIÓ DE L'ESPECTACLE PER PART DE L'ALUMNAT

En principi, la finalitat del treball és la posada en escena d'una peça teatral. Ara bé, si no es realitza o no es fa de manera tradicional, no ha de suposar cap problema. S'ha de veure el tipus d'alumnat i el punt d'on partim. No ha de suposar un sofriment, per això una de les preguntes del primer dia és si els agradaria actuar davant dels companys. Si la resposta fora negativa, es podrien treballar més àmpliament la part d'exercicis. A partir d'ací, pot sorgir alguna escena interessant o quelcom que els motive i els done seguretat. Un recurs recomanable en aquests casos són les gravacions, ja que fa que es pugui preparar, tallar i muntar.

Si la resposta és positiva, aleshores hem de veure si hi ha predisposició a la creació pròpia com també la disponibilitat de temps que tenim. Aquestes dues qüestions s'han de valorar i raonar amb els alumnes.

El tipus d'obra i la temàtica no ens ha d'espantar. Ha de ser una peça amb un transfons, i que al mateix temps engresque l'alumnat. No ens ha de donar por posar damunt de l'escenari inquietuds o altres tipus de manifestacions (graffits, rap...) que els motiven. Per això és imprescindible escoltar què desitgen, què els agradaria. En el moment que ens donen pistes, es quan podem començar a buscar: biblioteques, peces que nosaltres hem vist, una estructura o un punt de partida si decidim crear l'espectacle...

Per tant, la llavor del docent en aquesta fase de la creació és d'acompanyament i d'estructuració de la creació: intentar que tothom tinga el seu lloc i que el grup funcione amb la proposta que han engegat.

3.4. ESCENOGRAFIA I VESTUARI

L'escenografia pot ser creada a l'assignatura de **Visual i Plàstica** o bé poden ser cercats els objectes necessaris (cadires, petits mobles, plantes...) pels alumnes. El **vestuari, el pentinat i l'atrezzo** són aspectes que els **estudiants i el/la docent**, al llarg dels assatjos, quan es desenvolupa el procés de creació –crec que no s'ha de fer mai a priori, per veure que l'engranatge funciona– poden experimentar i decidir.

Estimats reis d'Orient adaptació de l'obra *Criatures* de la Companyia T de Teatre. Cubelles, curs 2011-2012.

3.5. QÜESTIONS TÈCNIQUES: LLUM I SO

La música i el so són aspectes importants en les propostes teatrals, ja que la música ens ajuda en gran mesura a donar ritme a l'espectacle mentre que el so

crea la màgia en escena. Els companys de les assignatures de **Música i Tecnologia** poden implicar-se de manera directa en la preparació de l'espectacle. A més, és aconsellable trobar **un/a alumne/a** que li agrade la part tècnica, pugui formar part activa del grup i siga responsable, perquè la tasca del dia de l'estrena implica concentració i precisió.

3.6. DESAPARICIÓ DE LES IMPOSICIONS.

Des del principi, els/les estudiants han de comprendre que tenen **responsabilitats**: intentar raonar les decisions, ser conseqüent en allò que s'opina, respectar els companys/es i ser democràtics a l'hora de prendre decisions. Tothom ha de ser escoltat/da per després prendre decisions. El primer dia s'han de marcar aquesta manera de funcionar, per poder anar treballant-la dia a dia.

Aquesta dinàmica s'aconsegueix a través, com hem dit abans, de l'escolta activa, el diàleg, la pauta de treball i la presa de decisions per part del grup i, en últim terme, del docent.

3.7. LA IMPLICACIÓ

El punt fonamental de l'èxit pedagògic i personal de qualsevol proposta és la **implicació** de l'**alumnat**, tant de les persones que realitzen l'obra com dels companys/es que estiguen disposats –tothom pot tenir una tasca en aquestes activitats: llum, so, gravacions, disseny d'entrades, esdeveniments a les xarxes socials, venda d'entrades...; com també dels **companys** d'altres assignatures, així com també de les **famílies**, individualment o des de l'AMPA.

La forma de com es poden implicar, anirà sorgint al llarg del procés creatiu. És important, però que es faci una presentació del projecte perquè els implicats

puguen respondre a una demanda en un moment determinat: una circular a les famílies i a l'AMPA, comunicació als companys/es al claustre i presentació a les tutories per a la resta de companys/es.

3.8. REPERCUSSIÓ DINS I FORA DEL CENTRE

És important que la creació **travesse** les portes de l'aula, amb aquest objectiu hi ha un gran nombre d'**activitats** que es poden proposar al voltant de la representació: la creació de diversos esdeveniments al Facebook, la realització d'en-

Imatge promocional de l'obra *Somni o realitat*, creada a l'Optativa de Teatre i representada a la *II Mostra de Poesia de Girona*, curs 2012-2013.

trades i cartells promocionals, col·laboració directa de les famílies, la redacció d'una notícia, d'un reportatge o d'entrevistes als protagonistes per part del diari de l'escola, la promoció i postfunció, parlar sobre l'espectacle, a la ràdio local, comarcal o provincial, la participació en mostres de Secundària o Batxillerat que permeten la coneixença de companys/es i visualització d'altres espectacles...

4. ANÀLISI DELS RESULTATS

Quan s'acaben els espectacles, repleguem, estem cansats/des, ens baixa l'energia de totes les hores d'assajos i concentració. No obstant, no tot s'ha acabat.

Pel que fa a l'alumnat.

Els pròxims dies, setmanes i mesos descobrirem grans canvis o tímids matisos entre l'alumnat: l'**autoestima** ha augmentat en la majoria. El **coneixement dels companys/es** s'ha fet des d'una altra dimensió: els llests i els menys aplicats en la matèria ací juguen unes altres cartes. També la relació amb el **docent** s'ha realitzat des d'una altra perspectiva: el teatre trau el que té dins de les persones, ens veuen des d'una perspectiva més humana. El valor de la **responsabilitat**, en general, ha evolucionat; qui no el té, en la majoria d'ocasions, els companys ho veuen i és el propi grup qui li ho diu. A més, també s'ha potenciat el **treball en equip**: s'ha d'assajar a l'hora del pati, s'ha d'anar fora d'horari a veure el lloc i assajar al lloc els dies previs, passar el nervis i els preparatius junts/es...

Pel que a la llengua, la **millora del prejudicis lingüístics** és increïble, veuen la llengua propera, la eina que els ha permès gaudir, tenir noves experiències i sentir-se protagonistes. Aquesta **millora** també es veu en l'**assignatura de Valencià**, tant pel que fa al contingut com en l'ambient de la classe.

En quant als coneixements, s'han treballat **altres disciplines** que no es veuen al currículum: expressió corporal, clown, rap, dansa contemporània, flamenc...

Pel que fa als docents.

Si volem portar endavant aquest tipus de projectes, hem d'**implicar-nos**. Si l'alumnat sent que allò que fem ens agrada, estem motivats, dediquem temps i esforços, segur que ens respon més i millor. Ara bé, no esperem miracles. Hi ha molt de treball per fer.

Allò important és acompanyar i poder **donar sortida**, donar forma, ajudar a avançar a les inquietuds dels alumnes. No vulguem fer clàssics, si no toquen els sentiments dels nostres estudiants. Escoltem-los, hi ha *personetes* amb molt de potencial, només cal traure'ls a la llum i enllaçar-ho amb el projecte.

No hi ha receptes, depèn del grup: edat, entorn social, gusts, aficions, circumstàncies... Es podrien fer tantes propostes artístiques com grups ens trobem.

Un aspecte important, al meu parer, és potenciar la **multidisciplinarietat**: Visual i Plàstica, Música, Educació Física, altres llengües... Quan més assignatures estiguen incloses més s'enriqueix la proposta. Costa al personal docent, sobretot a Secundària, treballar en grup, això també és un aprenentatge per a nosaltres com a professionals i una manera de conèixer i col·laborar amb els/les nostres companys/es.

Personalment, quan giro la vista enrere i observo la trajectòria docent que he realitzat fins al moment, sense cap dubte les propostes teatrals que he preparat amb els estudiants són la part de la qual em sent més orgullosa, ja que, en primer lloc, he vist créixer personalment alguns alumnes, en segon lloc, me n'adono que algunes persones han viscut experiències que possiblement no haurien assolit, si no hagueren participat en aquests muntatges i, finalment, a mi també m'han aportat experiències més enllà del coneixement escolar.

